

Ганна Байдан,
здобувач другого (магістерського) ступеня вищої освіти
інституту заочного та дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Олена Прокопенко,
доцент кафедри психології
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
докт. філософ. наук у галузі психології

СТАВЛЕННЯ ДО ТВАРИН ЯК МАРКЕР МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Попри важливу роль тварин як особистих компаньйонів та їх залученість в реабілітаційну діяльність в Україні, мало уваги звертається на те, як ставлення до них людей відображає психічне напруження суспільства. Тварини часто беруть участь в пошукових та рятувальних операціях та допомагають постраждалим в психологічній реабілітації. Присутність та близькі стосунки з тваринами приносять психологічну розраду як військовим, так і цивільним. Попри це, питання жорстокості до тварин рідко піднімається в публічному психологічному просторі, хоча акти насильства до них свідчать про особистісні труднощі та довготривалі поведінкові наслідки. Ця наукова теза має на меті дослідити ці аспекти, спираючись на наявні дослідження та теоретичні аспекти в галузі антрозоології, компаративної та природоохоронної психології, а також психології надзвичайних ситуацій.

Мета нашого наукового дослідження полягає у вивченні аспектів впливу ставлення до тварин на психічне напруження та стійкість суспільства в Україні в умовах надзвичайних ситуацій (війни).

Дослідження базується на теоретичних засадах антрозоології, компаративної та природоохоронної психології, а також психології надзвичайних ситуацій.

Зв'язок між тваринами та людьми впродовж всього існування цивілізації демонструє глибинні стосунки, що сприяють психоемоційному здоров'ю всіх залучених. Антрозоологія (anthrozoology), також відома як дослідження людини і тварини (human-animal studies або HAS), стверджує, що такий зв'язок є унікальним та впливає на емоційне здоров'я, емпатію, здатність до співчуття, а також розвиток власного «я» та холістичне бачення світу. Цей підхід стверджує, що стосунки, які люди формують з тваринами, не є односторонніми, адже свідомість за здатність відчувати емоції не є виключно людською рисою, а отже тварини та люди обидва можуть бути активними учасниками процесу емоційної взаємодії [1, с. 46].

В Україні тварини (іпотерапія, каністерапія та інші види) широко використовуються для реабілітації та емоційної підтримки людей після травматичних подій. Ці ініціативи реалізуються зоопарками та волонтерськими

організаціями, оскільки контакт з будь-якою твариною сприяє соціальній та психічній реабілітації [2, с. 1].

Ця українська практика корелює зі світовими тенденціями та історичним досвідом залучення тварин у психологічну підтримку, особливо у контексті військової травми. Роль тварин у цій сфері широко досліджується і демонструє значний успіх. Тварин, особливо собак, залучали для роботи з військовими та ветеранами ще з часів Першої світової війни [3, с. 329]. Сьогодні лікування військового ПТСР часто відбувається за допомогою тварин-помічників, причому ветерани дедалі частіше тренують їх удома, формуючи глибокі зв'язки, і дослідження припускають розширення видів тварин для підтримки, що може навіть зменшити ризик суїциду серед травмованих осіб, хоча водночас взаємодія з військовими може негативно впливати на самих тварин, спричиняючи у них стрес [4, с. 294]. Ініціативи, пов'язанні із залученням тварин як компаньйонів та тварин-помічників, все частіше створюють значно ширші кола корисного впливу на ментальне здоров'я широких груп населення, включно з ув'язненими. Так, закордонний досвід показує позитивні результати, коли ув'язнені беруть участь в тренуванні тварин-помічників для людей, що пережили ПТСР [5, с. 54]. Тварини позитивно впливають на емоційне здоров'я людей, що пережили різні форми насильства, незалежно від їхнього віку та того, чи ці тварини є спеціально тренуваними. Діти, що пережили насильство, отримують можливість формувати відчуття емоційної безпеки з тваринами [6, с. 316]. Люди з інвалідністю демонструють кращі успіхи в реабілітації завдяки тваринам [7, с. 1]. Таким чином, формується складна екосистема, де психологічне та емоційне здоров'я суспільства покращується внаслідок комплексної взаємодії з тваринами, де користь отримують не лише прямі учасники реабілітації, а й люди з інших груп населення.

Взаємодія населення України з тваринами є ключовим індикатором психічного відновлення суспільства, яке функціонує в екстремальних умовах. Волонтерство та залученість до ініціатив допомоги іншим, включаючи тварин, прямо корелює з соціальною згуртованістю, поліпшенням здоров'я та стійкістю суспільства. Зарубіжні дослідження підтверджують, що взаємний зв'язок між людьми та тваринами в Україні сприяє формуванню суспільної стійкості (resilience), а солідарність з тваринами є предиктором просоціальної поведінки та ідеологічної стабільності [8, с. 152]. Позитивне ставлення до тварин також слугує мотиватором самозбереження та виживання в умовах надзвичайних ситуацій.

На противагу цьому, жорстокість та шкода, завдана тваринам, є проявом нестабільності в країні, що переживає війну, де тварини стають не лише побічними жертвами, але й військовими цілями. Жорстоке поводження з тваринами (участь чи спостереження) тісно пов'язане з погіршеними показниками ментального здоров'я, посиленням депресивних симптомів та антисоціальною поведінкою (зокрема, булінгом, насильством) [9, с. 15]. Байдужість та нестача соціальної синхронізації, включно з небажанням допомогти вразливим групам, є дисфункціональними характеристиками особистості та суспільства. Соціальна нестабільність (наприклад, порушені

сімейні зв'язки) також асоціюється з вищими показниками жорстокості до тварин.

Таким чином, ставлення до тварин є складним маркером ментального здоров'я суспільства в умовах війни, вимагаючи розуміння українського контексту поза межами антропоцентричної психології. Подальший глибший аналіз цих концепцій, включаючи дослідження психологічних предикторів жорстокості та терапевтичного потенціалу програм залучення тварин, має критичне значення для стабілізації ментального стану населення та інтеграції антрозоологічних підходів у державні програми як елементу післявоєнної реабілітації.

Список використаних джерел

1. Habib A., Siddiq A. B. Anthrozoology – an emerging robust multidisciplinary subfield of anthropological science. *Green University Review of Social Sciences*. 2016. Vol. 3, №1. P. 45–67. URL: <https://doi.org/10.6084/M9.FIGSHARE.13159736>

2. Зоотерапія для наших військових. *KYIVZOO*. URL: <https://zoo.kyiv.ua/zooterapiya-dlya-nashyh-vijskovykh/> (дата звернення: 01.11.2025).

3. Krause-Parello C. A., Boyrer A. E., Padden E. Animals in action: therapeutic roles in healing military trauma. *Transforming trauma*. West Lafayette, 2019. P. 327–353.

4. The role of service dog training in the treatment of combat-related PTSD / R. Yount et al. *Psychiatric annals*. 2013. Vol. 43, №6. P. 292–295. URL: <https://doi.org/10.3928/00485713-20130605-11> (date of access: 01.11.2025).

5. Furst G. Helping war veterans with posttraumatic stress disorder: incarcerated individuals' role in therapeutic animal programs. *Journal of psychosocial nursing and mental health services*. 2016. Vol. 54, №5. P. 49–57. URL: <https://doi.org/10.3928/02793695-20160420-07> (date of access: 01.11.2025).

6. Treating human trauma with the help of animals: trauma-informed intervention for child maltreatment and adult post-traumatic stress / P. Tedesci et al. *Handbook on Animal-Assisted Therapy*. 4th ed. 2015. P. 305–319.

7. Москалюк К. Одне серце на двох. Як собаки допомагають людям з інвалідністю і без. *Заборона*. URL: <https://zaborona.com/odne-sercze-na-dvoh-yak-sobaki-dopomagayut-lyudyam-z-invalidnistyu-i-bez/> (дата звернення: 01.11.2025).

8. Clark J. N. Human-animal connections: expanding and cross-worlding relational approaches to resilience. *Environmental sociology*. 2023. P. 1–15. URL: <https://doi.org/10.1080/23251042.2023.2295098> (date of access: 01.11.2025).

9. Intimate partner violence survivors' reports of their children's exposure to companion animal maltreatment: a qualitative study / S. E. McDonald et al. *Journal of interpersonal violence*. 2017. URL: <https://doi.org/10.1177/0886260516689775> (date of access: 01.11.2025).